

УДК 330.341

ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

*О. О. Лусте, аспірант, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
elena.luste@gmail.com*

Стаття присвячена дослідженню господарського менталітету як важливого чинника соціально-економічних трансформацій. Проаналізовано найбільш поширені методики виміру складових господарського менталітету нації. Обґрунтовано вибір найголовніших міжнародних показників ефективності національних економік. Розроблено структурно-логічну модель аналізу взаємозв'язку складових господарського менталітету та показників соціально-економічного розвитку.

Ключові слова: господарський менталітет, ринкове середовище, конкурентний потенціал, соціально-економічна політика, інноваційний розвиток; міжнародні індекси ефективності економіки.

Постановка проблеми. Господарський менталітет є довготерміновою детермінантою економічної поведінки людини, чинником суспільного прогресу або регресу залежно від того, які характеристики є домінуючими в ментальній структурі нації. Він виявляє вплив на соціально-економічні трансформації на мікро-, мезо- та макрорівнях, що проявляється у формуванні мотивів та моделей поведінки працівників, визначає рівень їхньої економічної активності; дозволяє сформулювати різні підходи до управління, стилів керівництва, функціонування і розвитку організаційної структури підприємства. Під впливом господарського менталітету відбуваються процеси соціалізації економіки країни, він сприяє економічній інтеграції країни, формуванню її конкурентного потенціалу, визначає рівень її економічної свободи. На наш погляд, це актуалізує необхідність діагностики ментальних характеристик населення кожної конкретної країни, виявлення домінуючих у суспільстві стереотипів поведінки і цінностей. Тільки у результаті таких досліджень отримується інформація про реально існуючі неформальні правила, яка у подальшому може бути використана

для розробки стратегічних і тактичних кроків соціально-економічної політики держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вплив специфічної ролі культурно мотивованих норм у ринковому середовищі досліджували Г. Хофстеде [1], Ш. Шварц [2], Р. Льюїс [3], Ф. Тромпенаарс [4], Г. Тріандіс [5]. У вітчизняній та російській науці вченими Т. Гайдай [6], О. Бондаренко [7], А. Гриценком [8], Г. Пилипенко [9], Р. Нурєєвим [10], Ю. Латовим [11], Т. Вуколовою [12], А. Шастітко [13] активно вивчалися проблеми господарського менталітету та основних факторів його формування. Слід зауважити, що дотепер недостатньо розробленою є методологія оцінки впливу господарського менталітету на соціально-економічний розвиток держави.

Формулювання мети статті. Метою статті є розробка методології вивчення взаємозалежності показників економічного розвитку держави та основних складових господарського менталітету суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою передумовою вивчення впливу господарського менталітету на соці-

ально-економічний розвиток є визначення загального механізму психологічних та соціально-економічних факторів. І. В. Андреева пропонує узагальнену матрицю, де представлений зональний характер взаємодії соціально-психологічних і соціально-економічних факторів. Зміст та результат їх взаємодії визначаються інтенсивністю впливу кожного з них. Залежно від того, яке співвідношення сил складеться, з'являються якісно різні зони інтенсивності взаємодії. Коротко охарактеризуємо представлені на схемі зони інтенсивності взаємодії [14].

Зона поляризованої взаємодії характеризується одночасно максимальною інтенсивністю як соціально-економічних, так і соціально-психологічних факторів. Результат такої взаємодії може бути представлений у декількох формах:

а) акумуляція або інтеграція впливів високої інтенсивності соціально-психологічних та соціально-економічних феноменів, таким чином сили впливу різних чинників складаються або множаться;

б) взаємна нейтралізація: при максимальній інтенсивності соціально-психологічних та соціально-економічних факторів жоден з них не визначає поведінки особистості та групи, оскільки вони нейтралізують один одного [14].

Зона жорсткої економічної детермінації поведінки особистості і групи характеризується максимальною інтенсивністю впливу економічних факторів, що визначають поведінку, і мінімальною – соціально-психологічних.

Зона невираженої взаємодії характеризується однаково слабким впливом соціально-економічних та соціально-психологічних феноменів, а поведінка особистості та групи повністю визначається іншими чинниками. Передбачається при цьому, що вихідні фактори потенційно можуть впливати на поведінку індивіда, але не впливають через несприятливі умови.

Зона жорсткої соціально-психологічної детермінації поведінки особи та групи характеризується високою інтенсивністю впливу соціально-психологічних факторів, що визначають економічну поведінку, і мінімальним впливом соціально-економічних.

Зона паритетної взаємодії характеризується приблизно рівним впливом соціально-економічних та психологічних чинників в середніх зонах інтенсивності. Результатом такої взаємодії є, як правило, нестійка економічна поведінка. Процес паритетної взаємодії нестійкий, а прийняття одного з варіантів поведінки відбувається у двох основних формах:

а) настає переважний вплив одного з факторів, або соціально-психологічного, або соціально-економічного;

б) поведінка визначається якимись додатковими умовами, випадковостями, різними обставинами.

Вплив господарського менталітету на соціально-економічний розвиток країни в узагальненому вигляді можна представити наступним чином: господарський менталітет як основоположний неформальний інститут формується під впливом об'єктивних умов життєдіяльності нації і визначає характер соціально-економічних норм (формальних інститутів), які, в свою чергу, формують історичну траєкторію господарського розвитку нації. При цьому вплив господарського менталітету проявляється на трьох рівнях:

– *мікрорівень* – господарський менталітет визначає поведінку окремих працівників, мотиваційні механізми трудової діяльності, рівень їхньої економічної активності;

– *мезорівень* – вплив господарського менталітету виявляється у формуванні різних підходів до управління, стилів керівництва функціонування і розвитку організаційної структури підприємства;

– *макрорівень* – на основі господарського менталітету відбуваються процеси соціалізації економіки країни, він сприяє економічній інтеграції країни, формуванню її конкурентного потенціалу, визначає рівень її економічної свободи.

Розглянемо окремі аспекти взаємодії господарського менталітету з економічними змінними детальніше.

1. Вплив на мотивацію до праці. Господарський менталітет, матеріалізуючись в процесі виробничої діяльності, спроможний впливати на процес мотивації до ефективної праці та самоорганізації, прискорювати чи гальмувати його. Критичний аналіз господарського менталітету потрібен, перш за

все, для пошуку шляхів якісного оновлення його складових відповідно до вимог ринкової економіки. Якісною характеристикою господарського менталітету має стати спрямування свідомості працівників на розвиток своєї конкурентоспроможності у праці, яка створює підстави для розвитку конкурентоспроможності та реальної незалежності економіки [15].

2. *Вплив на стиль керівництва, менеджменту.* На даний час загальноновизнаним є той факт, що господарський менталітет є одним з найважливіших факторів, що впливають на форми, функції і структуру управління. Організація, будучи соціальною системою, володіє всіма характеристиками того суспільства, в якому вона функціонує. Люди, що працюють в організації, відображають в собі всі особливості національної культури, менталітету. У зв'язку з цим, виражене прагнення до колективізму чи індивідуалізму, переважання працьовитості або лінощів, ощадливості або марнотратства визначають форми і методи управління, пронизують поведінку, дії управлінців. Таким чином, відповідність між менеджментом і менталітетом згладжує протиріччя між керованими і керуючими, сприяє подоланню кризових ситуацій [16].

3. *Вплив на формування організаційної культури.* Цей вплив господарського менталітету виявляється в процесі діяльності підприємства в різних країнах. У різних країнах з різними національними культурами склалися певні моделі управління підприємствами. Реформування промислових підприємств є неможливим без наукового пошуку інституціональних форм, здатних з'єднати соціокультурні ментальні особливості людей з їхніми рольовими функціями в сучасному виробничо-економічному процесі. На основі господарського менталітету формуються такі складові організаційної культури як цінності та норми поведінки, система комунікацій, взаємовідносини між підрозділами та співробітниками всередині колективу, трудова етика, система мотивування, система прийняття рішень та контролю за їх виконанням, ставлення до інновацій, реакція на зміни, позиціонування організації у зовнішньому середовищі, міжнаціональні відносини та міжкультурне сприйняття тощо

[17].

4. *Вплив на процеси економічної інтеграції країни.* Розглядаючи умови реформування інституційної структури України, необхідно враховувати не тільки існуючі на даний момент економічні та політичні особливості, але й попередній період розвитку суспільства, його історію, традиції, психологію і відмінні властивості національної суспільної самосвідомості. Європейська інтеграція виникла в специфічних соціально-історичних умовах, тому спроба копіювати модель у зовсім інших умовах пов'язана з істотними труднощами, так як більшість інтеграційних угруповань слідує сьогодні іншим моделям, які відповідають сучасним реаліям світової економіки. Тому сформована на пострадянському просторі традиція господарювання вимагає формування адекватної інституційної основи інтеграції шляхом розвитку інститутів, що ефективно формують стимули для інтеграційного співробітництва; сприяють активізації та мобілізації пасивних або нейтральних по відношенню до інтеграційних процесів господарюючих суб'єктів; забезпечують нейтралізацію негативної дії інститутів дезінтеграції на основі подолання суперечностей між інтересами інтеграційного об'єднання в цілому та інтересами окремих країн-учасниць [18].

5. *Вплив на формування конкурентного потенціалу країни.* В епоху загального неосвяженого споживання індивідуальні особливості члена суспільства впливають як на створення інноваційного, конкурентоспроможного продукту, так і на його попит. До таких особливостей слід віднести господарський менталітет. Саме цим пояснюється той факт, що в число світових економічних лідерів упевнено виходять ті країни, де духовні цінності превалюють над матеріальним, населення характеризується широтою поглядів, що сприяє відкритості до нововведень, їх створення та запровадження. Таким людям легше відмовитись від старого і прийняти нове, особливо нові знання. Наукоємність продукції, як вагомий фактор її конкурентоспроможності, продукції залежить перш за все від основного розробника-індивідуума, якого характеризують професійний освітній рівень, загальна ерудиція, світогляд (космополітизм, поєднання мате-

ріалізму та ідеалізму), рівень володіння інформаційними технологіями. Тенденція індивідуалізації, характерна для сучасної економіки, вимагає постійного росту кваліфікації працівників і тільки господарський менталітет здатен забезпечити відповідну мотивацію для такого вдосконалення [19].

6. *Вплив на процеси соціалізації носіїв господарського менталітету та формування соціальної бази ринкової економіки.* У сфері економіки соціалізацію працівника зазвичай розглядають у межах його трудової адаптації, націленої на поступове пристосування працівника до нових професійних, соціальних і організаційно-економічних умов праці. Під час трудової адаптації відбувається засвоєння працівником цінностей і норм трудової поведінки, що дозволяє говорити про його соціалізацію в організації. Орієнтуючись на дослідження В. Чернобай, які показали, що соціалізація значно впливає на формування менталітету певного етносу, можна вважати, що і господарський менталітет працівника формується й розвивається в процесі соціалізації, завдяки якому він стає членом даного трудового колективу. В свою чергу, його господарський менталітет може впливати за певних умов на менталітет всього колективу виробничої організації. Працівник не просто фізично приєднується до колективу організації, а вступає у систему соціально-трудова відносин, властиву даному колективу. Згідно з дослідженнями вітчизняних і російських вчених ці відносини представляють собою сукупність взаємозв'язків індивідів і соціальних груп у процесах взаємодії й взаємозалежності, які обумовлені трудовою діяльністю [20]. Саме в процесі взаємодії з іншими членами колективу працівник отримує інформацію про норми і правила поведінки в організації, про цінності, що поділяються як керівником колективу (організації), так і співробітниками. Так відбувається соціалізація соціально-трудова відносин, що є процесом взаємодії членів трудового колективу, обумовленим їх діяльністю, внаслідок чого і відбувається формування і зміна господарського менталітету працівника. Людина приходить в організацію із сформованими в процесі життєдіяльності соціальними характеристиками – ціннісними орієнтаціями господарської діяль-

ності. Зазначені характеристики виступають об'єктивними передумовами для формування і розвитку господарського менталітету в даній організації [21].

Отже, господарський менталітет здійснює вплив на найважливіші компоненти економічної поведінки людей на різних рівнях. У силу цього виникає необхідність діагностики ментальних характеристик населення кожної конкретної країни, виявлення домінуючих у суспільстві стереотипів і цінностей. Тільки у результаті таких досліджень отримується інформація про реально існуючі неформальні правила, яка у подальшому може бути використана для розробки стратегічних і тактичних кроків економічної політики держави у сфері розбудови інституціонального середовища трансформаційної економіки.

Для оцінки впливу окремих складових господарського менталітету на соціально-економічний розвиток країни необхідно чітко визначити критерії та показники, за якими вона буде здійснюватись. Складність оцінки господарського менталітету полягає насамперед в тому, що його складові є категоріями, які мають якісний вимір, тому дослідження кореляційного зв'язку між цими характеристиками та показниками соціально-економічного розвитку є складним завданням. Однак, серед існуючих у сучасній науці підходів до оцінки ментальних характеристик різних країн, на наш погляд, найбільш вдалою є методика Ш. Шварца [2], яка дозволяє оцінювати ментальні характеристики різних країн саме на основі кількісних параметрів, тому аргументованим є використання саме цієї методики в процесі нашого дослідження.

Ш. Шварц згрупував пануючі ментальні характеристики суспільства у 10 типів, які мають мотиваційні відмінності, відповідно до їх центральної мети:

1. *Влада (Power).* Соціальний статус і престиж, контроль або домінування над людьми й ресурсами.

2. *Досягнення (Achievement).* Особистий успіх і його демонстрація через досягнення й можливості, які відповідають соціальним стандартам

3. *Гедонізм (Hedonism).* Власне задоволення й чуттєва насолода.

4. *Стимуляція (Stimulation)*. Життя, насичене гострими відчуттями, новизною та складними завданнями.

5. *Самостійність (Self-direction)*. Незалежність у мисленні та прийнятті рішень, творчість, пізнання.

6. *Універсалізм (Universalism)*. Розуміння, висока оцінка й захист благополуччя всіх людей, а також природи; толерантність.

7. *Доброзичливість (Benevolence)*. Збереження й покращення благополуччя осіб, із якими людина часто спілкується.

8. *Традиція (Tradition)*. Повага й згода із звичаями та ідеями, які походять від традиційної культури й релігії, прихильність до них.

9. *Конформність (Conformity)*. Уникання дій, схильностей і спонукань, які могли б засмутити інших людей або заподіяти їм шкоду, а також порушити соціальні вимоги й норми.

10. *Безпека (Security)*. Безпека, гармонія й стабільність суспільства, відносин із людьми й самої людини.

Для того, щоб мати можливість дослідити міру впливу характеристик господарського менталітету на соціально-економічний розвиток окрім методик виміру ментальних характеристик варто обрати також показники розвитку економічної системи. Для оцінки ефективності національних економік ми вважаємо за доцільне використовувати інтегральні міжнародні показники, які дозволяють комплексно охарактеризувати соціально-економічний розвиток країн та здійснювати міжнаціональні порівняння. До таких показників вважаємо за доцільне віднести:

Для оцінки ефективності національної економіки ми вважаємо за доцільне використовувати наступні показники:

1. *ВНП на душу населення (Gross National Income – GNI (PPP) per capita)* – головний показник ефективності розвитку національних економік, прийнятий найважливішим критерієм Світового банку для економічного аналізу та формування власної економічної політики [22].

2. *Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom – IEF)* розраховується американським незалежним стратегічним дослідницьким центром «Фонд спадщини»

(The Heritage Foundation) і діловою газетою The Wall Street Journal. Експерти Фонду визначають економічну свободу як відсутність урядового втручання або перешкоджання виробництву, розподілу і споживанню товарів і послуг, за винятком необхідних громадянам захисту і підтримки свободи як такої. Щоб оцінити рівень свободи економік, експерти Фонду виставляють державам оцінки за 100-бальною системою в розрізі 10 основних компонентів. При цьому, показник 100 відповідає максимальній свободі, а 0 свідчить про повну її відсутність [23].

На думку експертів «Фонду спадщини», рівень Індексу економічної свободи складається з наступних компонентів: свобода бізнесу; свобода торгівлі; податкова (фіскальна) свобода; державні витрати; грошова (монетарна) свобода; свобода інвестицій; фінансова свобода; захист прав власності; свобода від корупції; свобода праці (трудових стосунків) [23].

3. *Індекс глобальної інноваційності (Global Innovation Index – GII)* – розраховується з 2007 р. експертами Бізнес – школи INSEAD на базі 132 країн. Автор концепції GII професор С. Дутта наголошує на ключовій ролі інноваційного потенціалу та інноваційної політики країн, в контексті забезпечення їхньої конкурентоспроможності в глобальному середовищі, як провідної рушійної сили сучасних змін, двигуна розвитку та добробуту [24].

Методика розрахунку індексу зумовлює виокремлення двох груп показників:

– індекс умов (факторів) інноваційного розвитку (Innovation Input Index), що складається з п'яти субіндексів: інститути; людський потенціал; ІКТ та загальна інфраструктура; розвинутість ринків; розвинутість бізнесу;

– індекс результатів інноваційного розвитку (Innovation Output Index), який містить субіндекси: результати наукових досліджень; творчі досягнення та добробут. Названі субіндекси включають в себе 19 узагальнюючих показників та більш ніж 60 індикаторів, які висвітлюють різні аспекти інноваційного розвитку та отримані з чисельних джерел, у тому числі, з баз даних Світового банку, Світового Економічного Форуму, Міжнародної Спільки Телекомуні-

кацій тощо. Методика розрахунку названого індексу постійно вдосконалюється. Так, субіндекс Творчі досягнення та добробут (Creative Outputs & Well-Being), під час розрахунку якого беруться до уваги показники якості життя, зокрема ВВП на душу населення, та коефіцієнт Джині, було запроваджено в 2010 р. [24].

Таким чином, удосконалена узагальнена методика оцінки впливу господарського менталітету на соціально-економічний розвиток передбачає пошук кореляційно-регресійних залежностей між ментальними характеристиками суспільства за Ш. Шварцем, а також показниками ефективності національних економік – ВВП на душу населення, Індексом економічної свободи та Індексом глобальної інноваційності.

Нами сформульовано *гіпотезу про наявність залежності та щільного зв'язку між показниками ефективності національних економік – ВВП на душу населення, Індексом економічної свободи, Глобальним індексом інновацій та вимірами господарського менталітету.*

За результатами розрахунку кореляційної залежності між показниками ефективності національних економік та вимірами господарського менталітету за Ш. Шварцем встановлено, що значний зв'язок прослідковується між ВВП на душу населення, Індексом економічної свободи, Глобальним індексом інновацій та вимірами Самостійності, Влади, Безпеки, Традиціоналізму та Стимуляції. Інші виміри господарського менталітету за результатами проведеного аналізу не чинять істотного впливу на досліджувані економічні показники країн.

Залежність Індeksu глобальної інноваційності та вимірів Самостійність, Стимуляція, Влада, Традиціоналізм, Безпеки представлена системою рівнянь:

$$y = 39,967x_1 + 38,076, \quad (1)$$

$$y = 39,229x_2 + 77,777, \quad (2)$$

$$y = -25,466x_3 + 30,347, \quad (3)$$

$$y = -26,589x_4 + 52,641, \quad (4)$$

$$y = -25,802x_5 + 61,99, \quad (5)$$

де y – Індекс глобальної інноваційності, x_1 – вимір Самостійності, x_2 – Стимуляція, x_3 – Влада, x_4 – Традиціоналізм, x_5 – вимір Безпека.

Коефіцієнт кореляції між значеннями

Індeksu глобальної інноваційності та виміром Самостійність $R_1 = 0,84$, що засвідчує наявність сильного прямого зв'язку між досліджуваними показниками: про зростанні значень виміру Самостійність спостерігається збільшення значень Індeksu глобальної інноваційності. Коефіцієнт кореляції між значеннями Індeksu глобальної інноваційності та виміром Стимуляція $R_2 = 0,66$, тобто між досліджуваними параметрами існує значний прямий зв'язок. Значення коефіцієнту кореляції між значеннями Індeksu глобальної інноваційності та виміром Влада $R_3 = -0,72$, при зменшенні значень даного виміру спостерігається зростання значень Індeksu глобальної інноваційності. Коефіцієнт кореляції між значеннями Індeksu глобальної інноваційності та виміром Традиціоналізм $R_4 = -0,67$, з виміром Безпека $R_5 = -0,74$, тобто виміри Безпека та Традиціоналізм чинять зворотній вплив на рівень інноваційності економіки.

Залежність ВВП на душу населення та вимірів Самостійність та безпека представлена системою рівнянь:

$$y = 57,648x_1 + 15,683, \quad (6)$$

$$y = -42,712x_2 + 52,275, \quad (7)$$

де y – ВВП на душу населення, x_1 – вимір Самостійності, x_2 – вимір Безпеки. Коефіцієнт кореляції між значеннями ВВП на душу населення та виміром Самостійність $R_1 = 0,68$, з виміром Безпека $R_2 = -0,69$. При зростанні значень виміру безпеки спостерігається зниження значень ВВП на душу населення. Вимір Самостійність має позитивний прямий зв'язок із ВВП на душу населення.

Залежність Індeksu економічної свободи від вимірів Безпеки, Традиціоналізму та Самостійності представлена системою рівнянь:

$$y = 33,749x_1 + 57,523, \quad (8)$$

$$y = -17,413x_2 + 76,045, \quad (9)$$

$$y = -21,186x_3 + 69,798, \quad (10)$$

де y – Індекс економічної свободи, x_1 – вимір Самостійності, x_2 – вимір Безпека, x_3 – вимір Традиціоналізм. Коефіцієнт кореляції між значеннями Індeksu економічної свободи та виміром Самостійність $R_1 = 0,78$, виміром Безпека $R_2 = -0,66$, Традиціоналізмом $R_3 = -0,67$. Отже, при зростанні значень вимірів Безпека та Традиціоналізм спостерігається

зниження значень Індексу економічної свободи, натомість значення виміру Самостійність позитивно корелюють з даним показником ефективності економічної системи.

Висновки. Аналіз впливу господарського менталітету на соціально-економічний розвиток суспільства та проведення кореляційно-регресійного аналізу його складових із міжнародними показниками ефективності економічних систем дозволяє зробити наступні висновки:

1. Господарський менталітет виявляє свій вплив на соціально-економічні трансформації на мікро-, мезо- та макрорівнях, що проявляється у формуванні мотивів та моделей поведінки працівників, визначає рівень їх економічної активності; дозволяє сформулювати різні підходи до управління, стилів керівництва, функціонування і розвитку організаційної структури підприємства; на основі господарського менталітету відбуваються процеси соціалізації економіки країни, він сприяє економічній інтеграції країни, формуванню її конкурентного потенціалу, визначає рівень її економічної свободи.

2. Вплив господарського менталітету на соціально-економічний розвиток можливо коригувати за допомогою заходів реформування національної економіки, які мають враховувати тривалий час для суттєвих трансформацій у структурі господарського менталітету, відповідність основних національних ментальних рис умовам сучасного ринкового середовища та загальному вектору національної економічної політики.

3. Найістотніший вплив на рівень соціально-економічного розвитку удержав чинить домінування в структурі господарського менталітету таких вартісних установок як Самостійність, Традиціоналізм, Безпека, Стимуляція та Влада.

Література:

1. The Hofstede Centre. National cultural dimensions. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://geert-hofstede.com/national-culture.html>.
2. Schwartz, S. H. An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values. Online Readings in Psychology and Culture, 2(1). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.9707/2307-0919.1116>
3. Льюис Р. Д. Деловые культуры в международном бизнесе. От столкновения к взаимопониманию / Р. Д. Льюис. – М. : Дело, 1999. – 440 с.
4. Trompenaars F. and Hampden-Turner C. Riding

the waves of culture. – London : Nicholas Brearley, 1998. – 270 p.

5. Triandis H. Culture and social behavior. - New York : Mc Graw-Hill, 1994. – 246 p.

6. Гайдай Т. В. Роль неформальных институций в экономической транзитологии / Т. В. Гайдай // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. – 2007. – Вип. 31–2. – С. 75–80.

7. Бондаренко О. В. Економічна ментальність України: сучасний стан та перспективи подальшого розвитку / О. В. Бондаренко // Політологічний вісник. Зб. наук. праць. – 2007. – Вип. 27. – С. 69–79

8. Гриценко А. А. Менталітет як категорія інституціональної теорії / А. А. Гриценко // Економічна теорія. – 2005. – № 1. – С. 35–51.

9. Пилипенко Г. М. Економічна ментальність українців та проблеми її діагностики у трансформаційній економіці. Г. М. Пилипенко, Н. І. Литвиненко // Науковий вісник НГУ. – 2 009. – № 10. – С. 97.

10. Нуреев Р. М. Россия: резервы институционального развития (как предпосылка и условие выхода из экономического кризиса) / Р. М. Нуреев // Научные труды ДонНТУ. Серія: экономическая. – 2009. – Вип. 37–1. – С. 5–15.

11. Латов Ю. Открытия и парадоксы этнометрического анализа российской хозяйственной культуры по методике Г. Хофстеда / Ю. Латов, Н. Латова // Мир России. – 2007. – № 4. – С. 43–72.

12. Вукколова Т. Национальная экономическая ментальность в эпоху рыночных реформ/ Т. Вукколова // Экон. вестник Ростовского гос. ун-та. – 2004. – Т. 2. – № 1. – С. 72–83.

13. Шаститко А. Предметно-методологические особенности новой институциональной экономической теории / А. Шаститко // Вопросы экономики. – 2003. – № 1. – С. 24–41

14. Галан Н. І. Інноваційна динаміка глобальної економіки / Н. І. Галан // Економічний простір. – 2008. – № 9. – С. 69–76.

15. Данилова Е. Российская производственная культура в параметрах Г. Хофстеда / Е. Данилова, М. Тарарухина // Мониторинг общественного мнения. – 2003. – № 3(65). – С. 53–64.

16. Тараненко І. В. Інноваційний імператив стало розвитку глобалізованого суспільства / І. В. Тараненко // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 3 (25). – С. 51–56.

17. Лебедева Н. М. Ценности культуры, экономические установки и отношение к инновациям в России / Н. М. Лебедева // Психология. Журнал Высшей школы экономики. – 2008. – Т. 5, № 2. – С. 68–88.

18. Колеснікова-Стейнруд О. В. Рівень індексу економічної свободи в Україні і аналіз його складових / О. В. Колеснікова-Стейнруд, Л. Д. Дудка // Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – № 15 (169). – 2011. – С. 225–239.

19. Корженко В. Вплив національної культури на формування моделі управління: методики кроскультурного менеджменту / В. Корженко, Ж. Писаренко // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць. – 2009. – Вип. 1 (35). – С. 16–26.

20. Ляшенко Л. І. Господарська етика як фактор формування цивілізаційного розвитку / Л. І. Ляшенко // Проблемы материальной культуры. Серия: Экономические науки. – 2007. – №2. – С.25–28.

21. Шатровский А. Г. Социально-экономический механизм формирования ментальности, или ключ к разгадке славянской души / А. Г. Шатровский // Социальная экономика. – 2009. – №2. – С.160–166.

22. World Bank, International Comparison Program database. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.PP.CD/countries?order=wbapi_data_value_2012+wbapi_data_value+wbapi_data_value-last&sort=desc

23. Index of Economic Freedom.Country Rankings. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.heritage.org/index/ranking>.

24. The Global Innovation Index 2013. The Local Dynamics of Innovation. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org/content.aspx?page=gii-full-report-2013#pdfopener>.

Статья посвящена исследованию хозяйственного менталитета как важного фактора социально-экономических трансформаций, проанализированы наиболее распространенные методики измерения составляющих хозяйственного менталитета нации. Обоснован выбор главных международных показателей эффективности национальных экономик. Разработана структурно-логическая модель анализа взаимосвязи составляющих хозяйственного менталитета и показателей социально-экономического развития, намечены перспективы дальнейших исследований данной проблематики.

Ключевые слова: хозяйственный менталитет, рыночная среда, конкурентный потенциал, социально-экономическая политика, инновационное развитие, международные индексы эффективности экономики.

The economic mentality as an important factor of social and economic transformations is investigated and the most common methods of measuring the components of the economic mentality of the nation are analyzed. The choice of the most important international performance indicators of national economies is proved. Structural and logical model is developed for analyzing the relationship of the components of the economic mentality and social and economic development indexes, the prospects for further research in this issue are outlined.

Keywords: economic mentality, market environment, competitive potential, socio-economic policy, innovation development, international indices of economic efficiency.

Рекомендовано до друку д. е. н., проф. Галушка З. І.

Надійшла до редакції 20.09.13.